

مروری بر قانون تجمیع عوارض و روند اجرایی آن

معصومه عابدی*

الهام میرتهامی**

منیره پرستاری**

صنعت به عنوان یکی از عوامل کلیدی در رشد پایدار اقتصاد کشور مطرح است. بنابراین رکود آن نشانه شروع یک بیماری است و تداوم آن منجر به صدمات جبران ناپذیر اقتصاد می شود. به این منظور بایستی به گونه ای از تعدد عوارض بر صنعت جلوگیری شود و از میزان آن کاسته گردد. قانون تجمیع عوارض با یک کاسه کردن عوارض در یک قالب واحد، این معضل را تا حدی برطرف کرده است. در این مقاله، با توجه به نکات مثبت و منفی موجود در این قانون به بررسی اثرات عمده ای که این قانون در بخش های مختلف اقتصادی دارد، پرداخته شده و برای رفع نواقص آن پیشنهادات کارشناسانه مورد مطالعه قرار گرفته است.

کلید واژه ها:

تجمیع عوارض، بازار سرمایه، مالیات، صنایع، ایران

* - معصومه عابدی؛ کارشناس امور پژوهشی - پژوهشکده امور اقتصادی.

** - الهام میرتهامی؛ کارشناس امور پژوهشی - پژوهشکده امور اقتصادی.

** - منیره پرستاری؛ کارشناس امور پژوهشی - پژوهشکده امور اقتصادی.

طی دهه ۶۰ و دهه‌های بعد از آن دولت ایران، به دلیل هزینه‌های ناشی از هشت سال جنگ تحمیلی و همچنین بی‌ثباتی قیمت نفت در بازارهای جهانی، با مشکلات بسیاری مواجه شد. به منظور تامین این هزینه‌ها دولت طی مصوبه‌ای اعلام داشت که باید عواید دولتی برای مصارف خاص و اهدافی خاص به گونه‌ای تامین گردد.

نتیجه این تصمیم برقراری مجموعه‌ای از عوارض گوناگون بر صنایع کشور بود. با توجه به افزایش هزینه‌های جاری، این عوارض به تدریج افزایش یافت و از سال ۷۲ به بعد، به دلیل تحمیل‌های کلی بر صنایع، موجبات کاهش سرمایه‌گذاری، اشتغال و تولید ناخالص داخلی و همچنین فرار سرمایه فراهم آمد و به این ترتیب انگیزه برای اجرای طرح‌های صنعتی در بلندمدت کاهش یافت. پیامدهای حاصله نشان می‌داد که این تعدد عوارض به هیچ‌وجه به نفع تولید و صنعت نیست و در واقع می‌تواند رقابت‌پذیری تولیدات داخلی را در بازارهای جهانی کاهش دهد. به بیان دیگر «صنعت دیگر کشش اخذ عوارض را نداشت» و ناتوانی صنعت به معنای رکود و پیامد رکود، نمی‌توانست چیزی جز کاهش تولید و توان اقتصادی باشد.

بر این اساس در سیاست‌های حمایت از صنعت که در دهه هشتاد اتخاذ شد، به منظور ایجاد انگیزه و قدرت بخشیدن بر توان صنعتی و رهایی صنایع از عوارض و سیاست‌های گوناگون و نیز به منظور یکپارچگی در پرداخت عوارض، افزایش سرمایه‌گذاری و تسهیل تجارت خارجی، حفظ اشتغال موجود و تشویق فرصت‌های جدید شغلی، قانون تجمیع عوارض پس از تصویب، که از ابتدای سال ۸۲ به مرحله اجرا درآمد.

در این مقاله با توجه به تصویب قانون تجمیع عوارض، نحوه اجرا و نکات ضعف و قوت آن، تلاش شده‌است برای شفاف‌سازی موارد ابهامی موجود در قانون و همچنین روش اجرایی آن به بررسی و جمع‌آوری پیشنهادات در این زمینه پرداخته شود.

مروری بر قانون عوارض در گذشته

از دهه ۶۰ دولت به دلیل ۸ سال جنگ تحمیلی، قیمت نامشخص فرآورده‌های نفتی و به‌خصوص نوسانات قیمت نفت در بازارهای جهانی و آثار تخریبی به جا مانده از جنگ با یک سری کمبودهای مالی و منابع مواجه گردید. به این ترتیب بود که دولت طی مصوبه‌ای اعلام داشت که این عواید دولتی باید به نحوی برای مصارف خاص و اهداف خاص تامین شود و در اجرای همین سیاست مجموعه‌ای از عوارض بر صنعت تحمیل گردید، از جمله یک درصد به شهرداری، ۲ درصد به آموزش و پرورش، یک درصد به محیط‌زیست، استاندارد، آموزش حرفه‌ای و صنعتی و دیگر عوارض که هر یک می‌بایست به حسابی خاص و به صورت جداگانه واریز می‌شد. تعدد مراجعه به دستگاه‌های مختلف مشکل‌ساز بود و علاوه بر آن رقم جمع کل عوارض دریافتی درصد بزرگی بود که بر قیمت فروش و هزینه تولید کالاها تاثیر می‌گذاشت. این روند به منظور تامین منابع لازم برای مصارف خاص دولتی ادامه یافت. به گونه‌ای که در سال ۷۲ برقراری عوارض متعدد و سنگین و همچنین نرخ بالای ۶۰ درصد مالیات بر درآمد - به‌ویژه برای سهام (بی‌نام) - موجبات کاهش سرمایه‌گذاری، فرار سرمایه و کاهش اشتغال و تولید ناخالص ملی کشور را فراهم آورد و انگیزه برای اجرای طرح‌های صنعتی در بلندمدت به شدت کاهش یافت.

مشکل دیگر، وجود عوارض مضاعف بود که از کالاهایی که ماده اولیه کارخانه دیگری بودند، دریافت می‌شد به‌طوری که از محصول کارخانه‌ای که نقش ماده اولیه را در کارخانه دیگری ایفا می‌کرد، مجدداً عوارض دریافت می‌شد و این عوارض مضاعف در برخی کالاها تا ۲۰ درصد قیمت تمام شده کالا بود. در واقع تعدد عوارض و همچنین اخذ آن در مراحل مختلف تولیدی مشکلاتی چون افزایش هزینه تمام شده کالا، کاهش قدرت خرید، کاهش تولید در کارخانجات و در نتیجه تعطیلی کارخانجات و افزایش نرخ بیکاری را به‌وجود آورد. برای مثال؛ برای محصولی مانند پنبه در مراحل مختلف تولیدی - از مرحله کشت تا تبدیل آن به نخ، نخ به پارچه و پارچه به لباس - به

دفعات عوارض اخذ می‌شد که این امر قیمت نهایی را افزایش می‌داد و پیامدهای آن به مصرف‌کنندگان نیز منتقل می‌شد. در واقع این تعدد عوارض به هیچ‌وجه به نفع و صلاح صنعت و تولید نبود و منجر به کاهش رقابت‌پذیری تولیدات داخلی در بازارهای جهانی می‌گردید. با گذشت زمان، این عوارض نه تنها فروش کالا، بلکه هرگونه انعقاد قرارداد پیمان‌کاری را نیز در شهرک‌های صنعتی در بر گرفت و پس از آن در حدود یک درصد به کالاهای صادراتی تسری یافت. اما آیا واقعاً تسری عوارض فروش به پیمان‌کاری و سپس به صادرات صحیح بود؟ این سوالی بود که تمامی مجریان صنعت در پی پاسخی مناسب برای آن بودند تا به گونه‌ای به حل این معضل که نهایتاً صنعت و تولید ملی را خدشه‌دار می‌ساخت، بپردازند.

قانون تجمیع عوارض و اهداف آن

همان‌طور که ذکر شد، دولت در طول سال‌های گذشته با تصویب مقررات مقطعی در خلال تغییرات حاصله در قانون بودجه، عوارض متعددی وصول می‌کرد، که این امر منجر به کاهش قدرت رقابت و برقراری فشار مضاعف بر صنایع ضعیف‌تر می‌گردید. بدین ترتیب مدیران صنایع ملی، طی نشست‌های در سال ۱۳۷۲ به تهیه مجموعه‌ای تحت عنوان «پرداختی صنعت به دولت» مبادرت ورزیدند که در آن به ۳۰ مورد و بعدها تا ۸۵ مورد اشاره گردید. بنابراین به منظور افزایش قدرت بازارهای داخلی و رقابت بازارهای جهانی یا باید دریافت عوارض بر صنعت متوقف می‌شد و یا از تعدد و سنگینی آن بر صنایع کاسته می‌گردید و این چنین بود که هیات وزیران، قانونی را وضع کرد تا در پی آن، شیوه اخذ عوارض از حالت تعدد، گوناگونی و پراکندگی خارج شود و تنها در یک هیات واحد و به صورت یکسان برای تمامی صنایع وضع گردد. این مصوبه نیز تحت عنوان «تجمیع عوارض» به تصویب هیات دولت رسید.

در تعریف این قانون می‌توان گفت که ترکیبی از سه عنصر عوارض ملی، مالیات و مالیات بر ارزش افزوده است. در تفاوت مالیات با عوارض می‌توان به این نکته اشاره

کرد که عوارض، دریافت وجوه برای مصارفی خاص و مالیات دریافت وجوه برای مصارف عمومی است. در واقع تجمیع و یک‌کاسه شدن عوارض دریافتی از بخش‌های صنعتی، تجاری و خدماتی یکی از خواسته‌های همیشگی فعالان اقتصادی بوده است.^۱ اما در عین حال همین قانون هدمندتر دارای مخالفان و موافقان بوده است، زیرا تغییر نگرش‌ها تا حدودی باعث ایجاد تردید و تشویق بسیاری از مدیران شده است.^۲ مخالفان بر این باورند که این قانون باعث تسهیل واردات کالا، لطمه به تولید داخلی، بازگذاشتن دست شهرداری و شورای شهر برای برقراری عوارض جدید می‌شود و حتی در برخی موارد ممکن است نرخ اشتغال را تحت تاثیر قرار دهد.^۳ اما در مقابل موافقان این قانون به حل معضل پیچیده پرداخت عوارض مضاعف و متعدد در زنجیره تولید و تجارت اشاره می‌کنند و معتقدند که این قانون، تمرین مناسبی برای دریافت مالیات بر ارزش افزوده است. به اعتقاد این گروه افزایش یا کاهش عوارض مطرح نیست، بلکه فقط باید عوارض موجود تجمیع گردد و به شکلی واحد ارایه گردد.^۴ وزیر امور اقتصادی و دارایی در همین ارتباط و برای آشنایی بیشتر مردم، به خصوص مدیران صنایع، با انگیزه تصویب این قانون - در نشست با خبرنگاران - به این نکته مهم اشاره نمودند که فراهم ساختن شرایط مناسب‌تر برای سرمایه‌گذاری، اطمینان بیشتر به سرمایه‌گذاران، کاهش هزینه سرمایه‌گذاری، کاهش هزینه مبادله و بهبود فضای کسب و کار در کشور، از جمله اهدافی است که باید در مسیر نیل به آنها حرکت کرد. وی در سخنان خود گفت که بهتر است «مجموعه ابزارهای مختلفی که ما را در دستیابی به این اهداف یاری می‌رساند، سرلوحه کار قرارگیرد. اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم و قانون تجمیع عوارض، نمونه‌ای از قدم‌های مثبت است. این مهم اگر با فعالیتهای تکمیلی، از قبیل تصویب قانون جدید جذب سرمایه‌گذاری خارجی، تک‌نرخ کردن ارز و یا ایجاد بازار سرمایه فعال و کارآمد همراه شود، می‌تواند

۱- اخبار اقتصاد و دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی، ۲ دی ماه ۱۳۸۱.

۲- همان ۵ اسفند ماه ۱۳۸۱.

۳- پیشین، ۲ دی ماه ۱۳۸۱.

ساختار اقتصادی کشور را اصلاح نماید.^۱

در واقع می‌توان گفت که با تصویب لایحه تجمیع عوارض، میان تمامی منابع مالیاتی هماهنگی ایجاد شد و براساس آن یک قانون جامع پدیدار گردید. مطابق با این قانون، عوارض بر صنعت، به صورت یک جا و به میزان ۳ درصد برای کل صنایع و در برخی موارد استثنایی مانند صنایع آلوده کننده به انضمام یک درصد دریافت می‌شود. به این ترتیب محیط‌زیست - به مثابه یک هدف مطلوب - می‌تواند از طریق این قانون مورد توجه قرار گیرد. اما از دیگر اهدافی که قانون‌گذار از تدوین و تصویب چنین قانونی مدنظر داشته و از مزایای آن نیز به شمار می‌رود، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱- جلوگیری از فرار مالیات‌ها، ۲- جلوگیری از فساد و فروش‌های بدون فاکتور، ۳- حذف بوروکراسی‌های زاید، ۴- جلوگیری از گران‌فروشی‌ها، ۵- ایجاد شفافیت فعالیت‌های مالی در واحدهای تولیدی، ۶- حذف عوارض مضاعف، ۷- کاهش قوانین دست و پاگیر اداری، ۸- ایجاد دستگاه مشخص و واحدهایی جهت وصول عوارض، ۹- کاهش هزینه‌های عوارض، ۱۰- کاهش هزینه‌های بانکی، ۱۱- مشخص شدن میزان درآمدهای مربوطه، ۱۲- تسریع روند خصوصی‌سازی و سرمایه‌گذاری و نیز کاهش خطرپذیری سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌های خارجی و در نتیجه افزایش اشتغال.

در مجموع می‌توان گفت که افزایش عوارض و تعدد آن در گذشته، قدرت صنایع داخلی را کاهش می‌داد، اما قانون تجمیع عوارض خواستار افزایش قدرت آن است. متأسفانه باید گفت: این قانون در اجرا به ابهاماتی شکل داد که می‌توانست در فرایند اجرا مشکلات متعددی را فراهم آورد، بنابراین رفع این ابهامات، می‌توانست موقعیت اجرا را از شفافیت برخوردار سازد. به بیان کلی، این قانون باید روند کار را سهولت بخشد. بنابراین، اجرای دقیق این قانون از یک سو به هماهنگی وزارت‌خانه‌های صنایع و معادن بازرگانی، کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی،

۱- مصاحبه با جناب آقای طهماسب مظاهری وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی. اخبار اقتصاد دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی. شماره ۳۹، (۵ اسفند ماه ۱۳۸۱).

سازمان حفاظت محیط زیست و نهادها و مراکز تخصصی، حرفه‌ای و عملی نیاز داشت که مسئولیت هماهنگی آن نیز به وزارت امور اقتصادی و دارایی محول شده بود.^۱ از سوی دیگر، نیاز بود تا شیوه‌های اجرایی در عمل نیز موارد ابهامی را کاهش دهند.

پیشنهاداتی در جهت رفع نواقص موجود در قانون

باتوجه به اهمیت این قانون در ساختار و عملکرد اقتصاد کشور لازم است به اختصار به برخی انتقادات و پیشنهادات کارشناسان در ذیل اشاره شود:

۱- با توجه به بند ۳ این قانون، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که محصول نهایی محل اخذ دریافت عوارض است. اما تعریف دقیقی از مراحل تولید و نهایی بودن محصول ارایه نشده است و در واقع ارایه تعریف دقیق از محصول نهایی و تفاوت آن با محصولات واسطه‌ای که در ساخت محصول نهایی به کار برده می‌شود، می‌تواند تا حدودی ابهام موجود را برطرف سازد. زیرا از دیدگاه فرایند تولید، تولید در کارخانجات متناسب با این قانون بیشتر به سمت مصرف نهایی تورش دارد. بنابراین ارایه تعریفی مناسب در این زمینه می‌تواند برای تولیدکنندگان صنایع مفید باشد.

۲- بنا به ماده یک این قانون، از این به بعد عوارض قدیمی و کهنه لغو و عوارض جدید، در یک هیات واحد یعنی ۳ درصد (در برخی موارد + یک درصد) دریافت می‌شود. اما در این قانون می‌توان تبصره‌ای مشاهده کرد که هم افزایش و هم برقراری عوارض جدید در آینده، در آن پیش‌بینی شده است. اگر قصد دولت ارتقای صنعت و کاهش بار مالیات و عوارض بر صنعت است، پس این پیش‌بینی معنایی نخواهد داشت. زیرا وضعیت صنعت در شرایط فعلی دیگر کشش اخذ عوارض جدید را ندارد و رکود در صنعت، رکود در کل اقتصاد است.

در گفتگویی که با بعضی از صاحب‌نظران و مدیران صنایع به عمل آمد، نظر آنها

۱- مصاحبه با جناب آقای دکتر مهدی کرباسیان، معاون کل وزارت امور اقتصادی و دارایی. اخبار اقتصاد و دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی، شماره ۵، ۳۹، اسفند ماه ۱۳۸۱.

بر این بود که در مجموع بهتر است، عوارض بر صنعت کاسته شود. در بعضی موارد در جهت حمایت از صنایع ضعیف دریافت متوقف گردد. این امر تا حدودی با تصویب قانون تجمیع عوارض که به گونه‌ای صنایع معاف را در برمی‌گرفت و همچنین از تعدد عوارض می‌کاست، برآورده شده‌است.

اما عملاً مشاهده می‌شود که در این تبصره، جواز اخذ عوارض جدید داده شده‌است. یعنی اگر چنانچه وزارت خانه و یا سازمانی نتوانست حقوق کارکنانش را در اسرع وقت بدهد، مانند سابق می‌تواند تقاضای دریافت عوارض از صنایع را داشته‌باشد. در حالی که هسته اولیه فکری موجود در این قانون، چیز دیگری بوده و تمامی تلاش بر این است که عوارض به نوعی کاهش یابد.

۳- از تبصره ۲ ماده ۳ قانون می‌توان دریافت که صادرکننده نهایی از پرداخت عوارض معاف است. سوالی که در مورد این ماده قانونی می‌توان پرسید، این است که این صادرکننده کیست؟ آیا خود تولیدکننده نهایی، نمی‌تواند صادرکننده کالا و معاف از پرداخت عوارض باشد؟ همان‌طور که می‌دانیم، در برخی موارد تولیدکننده محصول خود را در اختیار موسسات صادراتی واسطه که از دانش صادرات برخوردار هستند، قرار می‌دهد و آن موسسات با علم به این کار و ارتباطات گسترده‌ای که با تلاش فراوان بدان رسیده‌اند، کالای نهایی را صادر می‌کنند. مطابق با این قانون چنین صادرکننده‌ای از پرداخت عوارض معاف است. اما حال اگر تولیدکننده خود از توانایی و دانش کار برخوردار باشد و بخواهد تولیدش را صادر کند، آیا می‌تواند از این معافیت بهره‌مند شود؟ یا اینکه برای صادرات تولیداتش باید آن را در اختیار موسسات صادراتی قرار دهد! متأسفانه این قانون در این زمینه نیز شفاف نیست و باید تفسیر شود. در این مورد کارشناسان بر این باورند که شرکت‌های صادراتی و تولیدکنندگانی که کالای صادراتی تولید می‌کنند، در صورت صدور کالا باید از پرداخت عوارض معاف باشند.

۴- در بند دیگری از این قانون مشاهده می‌شود که کارگاه‌های کوچک و سنتی از عوارض معاف هستند. اما به نظر می‌رسد کوچک یا بزرگ بودن واحد صنعتی، مدنظر

نیست بلکه نوع کالایی که تولید می‌کند - بسته به میزان اهمیت آن - بایستی در جامعه مورد حمایت واقع شود. اگر منظور از این ماده قانونی حمایت است، باید حمایت از نوع کالا را در برگیرد، نه محل تولید و اندازه تولید آن را. «به‌عنوان یک راهکار ابتدا باید استراتژی هر یک از فعالیت‌های اقتصادی مشخص شود و بعد بر پایه آن از هر فعالیتی به تناسب نوع و اهمیت آن در اقتصاد عوارض دریافت شود.»^۱

۵- در گذشته، ۲۷ یا ۲۸ قلم عوارض مختلف از کالاهای وارداتی اخذ می‌شد که جمع آن حدوداً به ۱۶/۵ تا ۱۷ درصد ارزش کالا می‌رسید و به این نکته اهمیتی داده نمی‌شد که کالای وارداتی ساخته شده است یا به‌عنوان ماده اولیه وارد کشور شده است. در نتیجه واردکننده می‌بایست برای پرداخت هر قلم از این عوارض متعدد به دستگاه‌های مختلف مراجعه کند و در مراحل متفاوت تولید، عوارض پرداخت نماید که این امر خود منجر به عوارض مضاعف می‌شد. مطابق با این قانون کالاهای وارداتی تنها ۴ درصد قیمت کالا را به‌عنوان حقوق ورودی (از قبیل عوارض گوناگون، حقوق گمرکی، حق ثبت و سفارش کالا، مالیات و...) به دولت می‌پردازند که این ممکن است منجر به تسهیل و تشویق واردات و کاهش تولیدات داخلی شود. یکی از انتقادهای صنعت خودرو از این قانون بر همین مبنا استوار است. همچنین نحوه و شیوه اخذ عوارض بر واردات در این قانون نیز مبهم است. در این جا دو مسئله وجود دارد، اول اینکه کاهش عوارض بر واردات، از یک طرف ممکن است منجر به تسهیل واردات و کاهش تولیدات داخلی شود و از طرف دیگر، عدم معافیت صناعی که مواد اولیه را وارد می‌کنند به اخذ عوارض مضاعف بر صنعت، افزایش قیمت نهایی و رکود منجر شود. در برابر این‌گونه مشکلات، نظر کارشناسان بر این است که به نوعی بایستی نحوه پرداخت مالیات بر مواد اولیه، مواد واسطه و محصول نهایی مشخص باشد و همچنین تعریف دقیقی از مرز میان آنها در قانون ارائه گردد. با توجه به واکنش‌های مثبت یا منفی که

۱- گفتگو با آقای غنیمی فرد، رئیس‌خانه صنعت و معدن. اخبار اقتصاد و دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی. شماره ۲، ۳۲ دی ماه ۱۳۸۱.

این مسئله می‌تواند در صنعت به همراه آورد و اجرای این قانون را با مشکل مواجه سازد، ارایه پاسخ‌های مشخص در حمایت از قانون و آمادگی برای پذیرش آیین‌نامه از جانب همگان ضرورت دارد. وزیر امور اقتصاد و دارایی در سخنان خود گفت: «دولت موظف است تا در جهت حمایت از تولیدات داخلی، این سود بازرگانی را به گونه‌ای تعیین کند تا تولید داخل لطمه نبیند. البته افزایش کیفیت و کاهش هزینه تولید از جانب تولیدکنندگان داخلی، خود می‌تواند زمینه را برای رقابت با واردات مهیا سازد.»^۱

۶- «این لایحه روند خصوصی‌سازی را تسریع می‌بخشد». در روزنامه‌ها این عنوان با تیتربزرگ نوشته شده است و نظر بیشتر مردم را به خود جلب می‌سازد. در این رابطه می‌توان گفت که پدیده خصوصی‌سازی در حال حاضر، دیگر به عنوان یک فرضیه مطرح نیست و در واقع به عنوان یک اصل تجربه شده اقتصادی تلقی می‌شود. میان اقتصاد متمرکز و اقتصاد بازار تفاوت بسیار است، در اقتصاد متمرکز یا دولتی مالیات و عوارض برای مصارف عمومی به کار می‌روند، اما در اقتصاد بازار یا خصوصی، خود مردم دست‌اندر کارند و منافع حاصله از آن به مصارف خصوصی می‌رسد که این هم به نوعی می‌تواند چرخه تجاری را تسریع بخشد. خصوصی‌سازی در تعریف یعنی کوتاه کردن دست دولت از بازار، حذف تصدی‌گری دولت از اقتصاد کشور در کل یعنی مقررات‌زدایی. در یک بیان کلی، کاهش دخالت دولت، ابزار موثری برای مقابله با فساد اقتصادی است و حاکمیت بیش از حد قوانین و نظارت دولت بر بازار نمایانگر کندی فرایند رشد و توسعه، از دست رفتن فرصت‌ها، کاهش سوددهی و رقابت‌پذیری است. اما عملاً این روند در کشور ما صورت نمی‌پذیرد و نمی‌توان بدان نام خصوصی‌سازی نهاد. «بخش خصوصی در بخش صنعت قدرت رقابت با نهادهای بزرگ دولتی را ندارد و

۱- جناب آقای طهماسب مظاهری، وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی. «تجمع عوارض از دو زاویه منقابل». هفته‌نامه خبری - تحلیلی، شماره ۳۲، ۲ دی ماه ۱۳۸۱.

به همین دلیل نمی‌تواند دوام بیاورد و اگر با این وضعیت پیش برود، قرار گرفتن در زمره کشورهای صنعتی دشوار خواهد بود^۱. خصوصی‌سازی تنها فروش سهام دولت نیست، بلکه تفکر خصوصی‌سازی به معنای مشارکت مردم و جدا شدن دولت از تصدی‌گری در تمامی زمینه‌هاست و اگر زیرساخت‌های خصوصی‌سازی فراهم شود، روند حرکت سریع‌تر خواهد شد.^۲ در این راستا، استفاده از تجربیات خصوصی‌سازی در کشورهای پیشرفته و توسعه یافته و همچنین کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی، در تسریع روند خصوصی‌سازی در کشور حایز اهمیت است.

۷- «انتقاد ایران خودرو از لایحه تجمیع عوارض». این عنوان نیز در روزنامه‌ها تا حدودی جنجال برانگیز بوده است، البته نظر کارشناسان در این زمینه متفاوت می‌باشد. شرکت ایران خودرو بر این باور است که این لایحه - که به بهانه حمایت از تولید مطرح شده است - صنعت قطعه‌سازی کشور را در رقابتی نابرابر و نامتوازن با قطعه‌سازان خارجی قرار می‌دهد.^۳ در برابر این انتقاد رییس کمیسیون اقتصادی مجلس در پاسخ به این انتقاد اظهار می‌دارد که علت مخالفت خودروسازان و قطعه‌سازان با این قانون، تنها مرتبط به خارج نشدن شرکت‌های خودروسازی از شمول این قانون و عدم آگاهی دقیق از لایحه مذکور است. بنا به نظر یکی از کارشناسان، «صنعت انحصاری در کشور نباید تقویت شود، زیرا ادامه چنین رویه‌ای به‌طور حتم باعث کاهش انگیزه در دیگر صنایع کشور مثل نساجی، لوازم خانگی و کشاورزی و... خواهد شد. همچنین صنعت خودروسازی به علت کیفیت پایین محصولات داخلی که باعث آلوده کردن محیط‌زیست و مصرف بالای سوخت می‌شود،

۱- گفتگو با دکتر اصغر پور. اخبار اقتصاد و دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی، شماره ۴۲، ۲۰ فروردین ماه ۱۳۸۲.

۲- گفتگو با جناب دکتر مهدی کرباسیان، معاون کل وزارت امور اقتصاد و دارایی. اخبار اقتصاد و دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی، شماره ۳۹، ۵ اسفند ماه ۱۳۸۱.

۳- «انتقاد ایران خودرو از لایحه تجمیع عوارض». روزنامه اطلاعات. نهم آذر ماه ۱۳۸۱.

بایستی از این قانون مستثنی نباشد و علاوه بر ۳ درصد، ۱ درصد هم برای محیط زیست بدهد.^۱

۸. جلوگیری از رکود صنعت و وضع معافیت دوره‌ای برای برخی صنایع، از دیگر پیشنهادات کارشناسان در اجرای صحیح قانون جمع‌بندی عوارض است. به نظر آنها اگر صنعت مورد نظر است، باید مشوقی برای توسعه و حرکت آن داشته باشیم و سعی کنیم تا با صنایعی که با رکود مواجه هستند به گونه‌ای متفاوت عمل کنیم. برای مثال برای یک دوره ۳ ساله یا ۵ ساله از آنها عوارض دریافت نشود تا بدین وسیله این رشته‌های صنعتی به تحرک درآیند. در واقع باید تولید و اشتغال را در سرلوحه کار خود قرار دهیم و به این منظور توجه به شیوه معافیت و استفاده از معافیت‌های دوره‌ای برای صنایع را کدمی تواند مفید باشد. همچنین اگر درصدی از عوارضی که برای فروش صنعت وضع می‌شود، برای نوسازی خود صنعت، تعویض ماشین‌های کهنه و فرسوده و افزایش رقابت‌پذیری صنایع در بازارهای داخلی و خارجی مصرف شود، می‌توان به توسعه و رشد پایدار اقتصاد امیدوار بود.

۹. از دیگر پیشنهاداتی که پیرامون این قانون شده است، می‌توان به این نکته اشاره کرد که توجه به مسایلی چون قاچاق و سایر موانع تولیدی نیز حایز اهمیت است. همچنین در لیست صنایع ذکر شده برای پرداخت عوارض، از صنایع پردرآمدی چون طلا و زیورآلات، با توجه به سودآوری آنها برای تولیدکنندگان نامی برده نشده است و این قانون باید تمامی صنایع، به ویژه صنایع پردرآمد را دربرگیرد تا قانون برای همه یکسان باشد.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که بیان شد، تعدد عوارض بر صنعت، مراجعه به دستگاه‌های مختلف و اخذ عوارض مضاعف در طول اجرای قانون قبلی مشکلات عمده‌ای را برای

۱- رضا عبدالمهی، کارشناس، اخبار اقتصاد دارایی، هفته‌نامه خبری - تحلیلی، شماره ۳۱، ۲۵ آذر ۱۳۸۱.

صنایع ایجاد کرد، به نحوی که دست‌اندرکاران تولید و صادرات کالا، ارزیابی دقیقی از هزینه تمام شده برای فرایند تولید و صدور کالا نداشتند. با تصویب قانون تجمیع عوارض و یک کاسه شدن عوارض در یک قالب واحد و به میزان ۳ درصد به علاوه یک درصد برای محصولات آلوده کننده به محیط زیست، این مشکلات تا حدودی برطرف گردید. اما برخی ابهامات موجود در قانون باعث شد تا مدیران صنایع و کارشناسان به بحث پیرامون آن بپردازند و در جهت اجرای صحیح قانون، به نتایج مطلوبی دست یابند.

بهره‌وری در اقتصاد کلان و ابتکار و نوآوری اهمیت ویژه‌ای دارد و توسعه اقتصادی بر محور صنعت استوار است. این قانون با شیوه اجرای صحیح می‌تواند موجب رشد صنعت و در نتیجه رشد کل اقتصاد از طریق ایجاد ابتکارها و نوآوری‌ها گردد. همچنین در صورت جامع و کامل بودن می‌تواند سبب افزایش قدرت خرید مردم و تغییر فرهنگ قیمت‌گذاری شود و کشور را به سمت نوآوری سوق دهد. پس باید با دید بازتری به این قانون نگریست و آگاهی‌های لازم پیرامون آن را به مردم ارایه داد. چرا که بدین ترتیب می‌توان تمامی جوانب فرعی و اصلی صنعت را در حد ممکن تحت پوشش قرار داد. کشور ما به عنوان یک کشور در حال توسعه، آگاهانه یا ناآگاهانه در مسیر جهانی شدن قرار گرفته است و پیوستن به سازمان تجارت جهانی (WTO) در دنیای امروز به هدف نهایی کلیه کشورها تبدیل شده است. سعی در جهت به روز کردن قوانین به منظور تسهیل کارها، مسلماً موجبات ارتقای سطح صنعت را فراهم می‌آورد و کشور را در جهت حرکت به سمت اهداف رشد و توسعه اقتصادی و ورود به مسیر جهانی شدن کمک می‌کند.